

Nr 19.*Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motion om reviderad levnadskostnadsindex.*

I en inom andra kammaren väckt motion nr 413 har herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag till mera rättvisande beräkningsgrunder för levnadskostnadsindex, varvid även i motionen anförda synpunkter bliva beaktade.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från socialstyrelsen.

Styrelsen upptar till granskning i motionen framförda åtta särskilda önskemål.

»a) Levnadskostnadsindex skall göras mer representativ för de olika större folkgrupper, som omedelbart beröras av index, genom att olika indices beräknas, vilka äro baserade på vederbörande grupps verkliga konsumtion.»

Frågan om flera parallella indexserier har tidigare diskuterats i flera sammanhang, bl. a. i det 1943 avgivna betänkandet ang. levnadskostnadsindex (SOU 1943: 8). F. n. finnas två parallella serier, socialstyrelsens levnadskostnadsindex (konsumtionen inom en arbetar- eller tjänstemannafamilj i städer och andra tätorter) samt socialstyrelsens allmänna konsumtionsprisindex (den totala privata förbrukningen av varor och tjänster). Styrelsen har vidare ansett det motiverat att söka få till stånd en särskild index för landsbygdens befolkning. För detta ändamål äger numera regelbundet insamling av priser rum. För att en indexserie skall kunna åstadkommas krävas emellertid även upplysningar om konsumtionsvanorna. Det var ursprungligen styrelsens förhoppning, att den konsumtionsundersökning, för vilken riksdagen anslag medel år 1948, skulle kunna omfatta även landsbygden, men på grund av anslaget knapphet måste denna undersökning begränsas till städer och tätorter. Dessutom har grunden lagts för en särskild indexserie för folkpensionärer. — Motionärerna synas närmast ha åsyftat att skilda indexserier borde uppläggas för arbetare och tjänstemän. Detta önskemål är mindre angeläget och bör under alla förhållanden få stå tillbaka för önskemålet om en landsbygdsindex. Det kan med ledning av tidigare undersökningar förutsättas, att två separata indexserier för arbetare och tjänstemän icke skulle avvika mycket från varandra. Önskemål om sådana serier ha avvisats i Schweiz sedan man genom kontrollräkning funnit, att serierna gävo praktiskt taget samma resultat. Styrelsen har sin uppmärksamhet riktad på önskvärdheten att upplägga flera parallella

indexserier, och dylika önskemål komma att förverkligas i den mån de äro sakligt berättigade och anslag erhållas för ändamålet.

»b) Levnadskostnadsindex skall göras mer representativ för de olika familjetyper, som existera inom de olika större folkgrupperna.»

Styrelsen skulle, ehuru med viss tvekan, acceptera en övergång till att beräkna indexen på grundval av konsumtionsvanorna hos familjer med genomsnittligt ett barn i stället för två barn. Däremot talar egentligen endast kontinuiteten i beräkningarna. Däremot anser sig styrelsen icke kunna förorda uppläggandet av flera parallella indexserier för olika familjetyper (en för ensamstående, en för barnlösa makar etc.), i varje fall tills vidare. Styrelsens uppfattning är, att den valda familjetyper icke har något större inflytande på indexen.

»c) Direkta skatter skola likasom indirekta skatter ingå i levnadskostnadsindex.»

Frågan har tidigare ingående diskuterats, bl. a. i 1943 års betänkande. Tidigare ha skatterna alltid ingått, men såsom resultat av betänkandet räknas sedan 1943 en serie med och en serie utan skatter. 1948 års riksdag beslöt att serien utan skatter skulle läggas till grund för beräkningen av statstjänstemännens löner, och de under hösten 1949 träffade överenskommelserna ha anslutits till denna serie. Motionärerna måste åsyfta en återgång till tidigare förhållanden, då serien med skatter bildade utgångspunkten för lönediskussionen och indexöverenskommelsen. Styrelsen anser övervägande skäl tala för bibehållande av nuvarande ordning dels på grund av att det skulle innebära stora svårigheter och ökade kostnader att åstadkomma en inkomststatistik, som gjorde det möjligt att successivt och med tillräcklig snabbhet erhålla material för beräkning av löneutvecklingen, dels emedan det rent principiellt är tvivelaktigt om inkomsternas förändringar skola påverka indexutvecklingen, dels ock enär förändringarna i de direkta skatterna under de senaste årtiondena varit mycket olika för olika befolkningskategorier. Skatteutvecklingen bör betraktas skild från levnadskostnadsindex. Knappast några länder medräkna numera de direkta skatterna i sina indexserier.

»d) Rabatter skola ej medräknas i levnadskostnadsindex.»

Några prisrabatter utgående till vissa speciella befolkningskategorier förekomma f. n. ej, och införande av dylika är, såvitt styrelsen har sig bekant, ej aktuellt. Ett principuttalande i saken torde i nuvarande situation icke vara av egentligt intresse.

»e) Sociala, kontanta förmåner upptas som inkomst i budgeten.»

I den nuvarande indexbudgeten ingå kontanta sociala förmåner, såsom barnbidrag m. m., varför detta önskemål redan är uppfyllt.

»f) Varor, priser och orter skola hållas representativa och fortgående studeras i detta avseende.»

För att indexberäkningarna skola bli rättvisande är det synnerligen betydelsefullt, att detta önskemål blir uppfyllt i så hög grad som möjligt. Styrelsen har sin uppmärksamhet fästad på nödvändigheten att följa med i utvecklingen. Så företas exempelvis ändringar i varuurlval och kvalitetsbe-teckningar vid prisinsamlingen, så snart detta visar sig erforderligt. Orts-urvalet utökades 1943, och en ytterligare ökning är ej angelägen.

»g) Prisuppgifterna skola grunda sig på verkliga köp.»

Motionärernas önskemål stå helt i överensstämmelse med de principer som tillämpas av styrelsen. Beträffande den vitaminiserade mjölken disku-terades denna fråga vid indexnämndens sammanträde i januari 1950, men försäljningen av dylik mjölk beräknades då ännu ha så liten omfattning, att skäl att införa densamma i beräkningarna ännu ej ansågs föreligga.

»h) Socialstyrelsens prisombud och fältarbetare för konsumtionsunder-sökningar skola rekryteras demokratiskt.»

Socialstyrelsens ombud ha blott att införskaffa rena fakta, varvid risken för att ombudens egna åsikter få ett snedvridet resultat till följd är liten. Styrelsen har i större utsträckning börjat rekrytera kvinnor med sin större varukännedom till ombud.

Motionen utmynnar i en hemställan om en utredning syftande till mera rättvisande beräkningsgrunder för levnadskostnadsindex. Vissa av motio-närernas önskemål ansluta sig rätt nära till styrelsens strävan att inten-sifiera sitt arbete. I övrigt är styrelsen av uppfattningen, att kraven an-tingen äro tillgodosedda eller icke behöva eller böra tillgodoses, därför att de äro av ringa betydelse eller skulle föranleda olägenheter av olika slag.

Utskottet. Då i motionen föreslås, att parallella indexserier för olika folk-grupper skola beräknas, vill utskottet erinra om att socialstyrelsen för-utom den serie, som är baserad på konsumtionen för en arbetar- eller tjänstemannafamilj i stad eller annan tätort, även beräknar en allmän konsumtionsprisindex. Dessutom har grunden lagts för en särskild index-serie för folkpensionärer, varjämte vissa åtgärder vidtagits för en levnads-kostnadsindex för landsbygdens befolkning. Utskottet anser det önskvärt, att denna landsbygdsindex kommer till stånd, men anser sig därutöver icke för närvarande kunna förorda någon ökning av antalet indexserier för lev-nadskostnaderna. Det skulle nämligen medföra icke obetydlig kostnads-ökning, och därtill kommer, att det kan antagas, såsom framgår av social-styrelsens yttrande, att sådana serier icke skulle komma att mycket avvika från varandra. Detta torde också gälla om serier för olika familjetyper under förutsättning, att prisbildningen är någorlunda fri. Huruvida det i fortsättningen bör räknas med ett eller två barn per familj synes det böra ankomma på socialstyrelsen att avgöra. Då skillnaden enligt socialstyrelsen förmodas icke bli av betydelse, tala dock enligt utskottets mening skäl för att icke bryta kontinuiteten.

Nu beräknas en serie med och en utan skatter. Att slopa den, däri de direkta skatterna icke ingå, vill utskottet icke tillråda. Huruvida en serie med eller utan skatter bör läggas till grund för reglering av löner och pensioner är en helt annan fråga, som ju icke har med själva indexberäkningen att göra.

Beträffande inräkning av rabatter, sociala kontanta förmåner, att varor, priser och orter skola hållas representativa samt att prisuppgifterna skola grunda sig på verkliga köp, hänvisas till socialstyrelsens bemötande av motionärernas anmärkningar.

Vad sluligen angår motionärernas önskemål om en mera demokratisk rekrytering av socialstyrelsens prisombud och fältarbetare vill utskottet understryka, att då det härvidlag uteslutande gäller att införskaffa rena fakta torde risken för att ombudens egna åsikter skola inverka vara ringa. Viktigast är att prisombuden och fältarbetarna rekryteras bland de befolkningsgrupper, som ha bästa möjliga pris- och varukännedom.

Utskottet delar givetvis motionärernas och socialstyrelsens uppfattning, att indexserierna böra beräknas så rättvist och noga som möjligt och att de böra i görligaste mån hållas representativa för de verkliga förhållandena. Därvid vill utskottet även erinra om att socialstyrelsen vid sin sida har ett rådgivande organ i den s. k. indexnämnden, sammansatt av representanter för bl. a. arbetstagare och arbetsgivare, inom vilken nämnd med indexberäkningarna sammanhängande principspörsmål diskuteras.

Under hänvisning till vad ovan anförts kan utskottet icke finna, att en utredning skulle kunna ge något av större värde, och får därför hemställa,

att motion II: 413 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1950.

På utskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON

Närvarande: herrar Svensson i Alingsås, Gustafson i Göteborg, Nordkvist, fröken Öberg, fröken Ager*, herrar Hansson i Skegrie, Brandt*, Forsberg, Johansson i Kalmar*, Hammar, fru Svedberg*, herrar Edberg*, Kärllander, fröken Vinge, herrar Adolfsson*, Andersson i Ronneby*, Bengtsson* och Braconier.

* Ej närvarande vid justeringen.